

Presentació

Hi ha tres moments en la història recent en què Carles Miralles ens va delectar amb la seva paraula justa i encertada; els dos primers van ser en aquesta casa, atenent una sol·licitud de la Presidència de l'Institut, perquè vàrem entendre que, com a intel·lectual, ell era la persona més adient per adreçar-nos la paraula en dues ocasions ben significatives.

1) El discurs patriòtic pronunciat amb motiu de la Diada Nacional de Catalunya, el setembre de 2013: «Virtut de la paraula, virtut de la poesia» (notin quin tema va triar per a un discurs qualificat de patriòtic). N'esmentaré alguns fragments:

«La poesia transforma el món: en mostra les diverses cares; va més enllà de la realitat de cada dia, o del que solem anomenar realitat; sense que això impliqui que no la mostri, la realitat. Transforma la realitat amb els mots del diccionari; amb els que usem per a entendre'ns, però component-los de manera única, en un conjunt on cada mot pugui ser entès, per ell mateix, més enllà de l'ús de cada dia. En el fulgor d'aquesta transformació, la paraula revela la seva virtut plena: en l'absolut i en el temps, en l'origen i sempre, ara i sempre. Per la paraula aflora, més enllà, la virtut de la poesia.

»Per damunt dels valors en si, com si fossin preceptes inalterables, la capacitat d'enraonar, el respecte a la paraula (abans i després de dir-la), hauríem de tornar a posar-los en el centre, al bell mig de la vida dels humans; que la veritat sigui filla del temps o que només existeixi a trossos no justifica l'engany i la corrupció, ni ens eximeix d'usar les paraules, en la ment i en el diàleg, per a continuar vinculant-la amb la justícia.

»Ara i aquí, han estat els poetes que ens han salvat els mots, com deia Espriu que era el sentit i el destí de la poesia. I la poesia, hem de voler que ens guiï cap al futur, cap a un món que, obert a les descobertes i aplicacions tecnològiques, tingui

sempre present que també el futur, com el passat, serà i va ser construït amb les paraules de tots, enraonant».

2) La ponència sobre cultura en els seminaris *Qüestions d'estat. Reflexions per al país del futur*, del novembre de 2013. (El resum dels debats ha estat publicat i es pot consultar en línia.)¹ N'he extret aquests fragments:

«En la tradició occidental, la cultura ha tingut sempre aquesta doble dimensió: és individual i és col·lectiva. En la modernitat, l'accés a la cultura ha estat viscut com un objectiu democràtic; també combinant els mèrits o qualitats de cadascú amb el deure i la satisfacció de tots de mantenir el llegat cultural i acréixer-lo. El fonament de mantenir la cultura i acréixer-la és l'educació, que ha de ser assegurada a cada ciutadà pel seu estat.

»L'accés a la cultura va ser en la modernitat aspiració i lluita dels treballadors, sobretot d'ençà de la revolució industrial. El procés en virtut del qual el capitalisme va integrar aquesta aspiració es troba en l'arrel mateixa del problema de la cultura avui. La classe dominant va permetre als treballadors accedir als mitjans materials per a anar-s'hi acostant (com ara equipaments, ajuts econòmics) però sense arribar-hi plenament; així la cultura pròpiament dita esdevingué alta mentre l'altra, l'accessible, es quedava en popular; popular, a més, no en el sentit de tradicional sinó en aquest sentit de no alta, però implicant l'escissió, en el seu àmbit, entre rural i urbana. Els treballadors van ser convertits en consumidors i la cultura va tendir a fer-se consumible per ells. L'ambició dels treballadors era d'entrada política, social, i el mercat la va convertir en econòmica per al consum.

»L'objectiu de l'escola i de la casa és formar bons ciutadans, participants en una cultura que abracci tota la vida, des de la responsabilitat individual, l'autoco-neixement i l'autoexigència moral, fins a la relació de cadascú amb els altres. La dignitat i la llibertat són condició de la cultura.

»D'altra banda, la cultura no és només la d'una llengua o la d'un lloc; és també el conjunt de les cultures dels humans, la participació de les diverses comunitats i llengües en la cultura universal. Cada cultura és també la manera com cada comunitat participa en la cultura de tota la humanitat.

»La cultura és patrimoni i creació. I tingui o no la llengua com a pern, la cultura no rau només en els textos. Com a patrimoni, és missió de l'estat assegurar-ne la conservació i garantir-hi l'accés al ciutadà. Com a creació, és missió de l'estat incentivar-ne el conreu (des de la recerca i l'estudi fins a la invenció i a la composició) i contribuir-hi aportant els mitjans per a la seva excel·lència i difusió».

I una consideració que jo aprecio especialment:

1. A. BOTRAN, R. FRANQUESA i M. GIMENO (ed.) (2014), *Qüestions d'estat: Reflexions per al país del futur*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans i Òmnium Cultural, també disponible en línia a <publicacions.iec.cat>.

«[...] no és convenient separar el patrimoni escrit en general i artístic del patrimoni ambiental. La trista depredació urbanística del litoral català haurà de reconduir-se com una política de restitució del medi ambient. Els grans temes de cultura de les ciutats són inseparables de la política urbanística (barris, equipaments, etc.).

»[...] motivar la participació dels ciutadans correctament (incentivar l'ús responsable i plaent dels béns culturals, més enllà d'aconseguir que els museus siguin molt visitats i l'espai de les biblioteques sigui més usat), això és un indicador de la cultura d'un país, i és un tema d'estat: depèn ben cert de les prioritats i aficions i capacitats de cada ciutadà, però és un tema d'estat, perquè indica el nivell cultural real (no únicament estadístic) d'un país.

»La proposta que aquí s'esbossa [...] és clarament la de considerar la cultura no com una aportació o un conjunt d'aportacions a la societat sinó com el pern de la societat, com l'eix que l'articula. La cultura possibilita la política, li dóna contingut i forma. Un cop articulada la política, correspon és clar a la política respondre als temes concrets, específics, de la cultura, però sense la cultura com a fonament la política només és ordenació del dia a dia, més o menys gestió [...].

»Moltes veus han demanat, assenyadament, un discurs de fons per al procés que la societat catalana té en marxa. La cultura n'hauria de ser l'ànima. Un projecte de col·lectivitat basat en la cultura, que pensi els grans temes des de la consciència que són culturals, tots ells, que reclamen plantejaments prou universals encara que les solucions siguin d'aplicació concreta; un projecte així podria ser el discurs de fons d'una societat més enraonada i més sensible, o sigui, més justa».

3) El parlament en l'homenatge que se li féu a la Universitat de Barcelona, el setembre del 2014. En Carles parlà en darrer terme, ja molt tard. La malaltia feia que les frases, ben punyents i àdhuc iròniques, fossin separades per llargs hiatus de silenci. Als que hi assistírem ens preocupava que no es cansés, perquè feia molt temps que l'acte havia començat i era tard; però en Carles seguia abocant frases ben coherents, de manera intermitent, com si deixés que paíssim allò que ens deia, que hi reflexionéssim allà mateix. Parlà dels seus inicis a la universitat, de la tasca de professor i d'estudis. Ens va dir moltes coses sentides i importants, però jo em quedaria amb aquestes frases:

«Des del punt de vista de la cultura es fa imperiosament necessari que la universitat destrüi què és fonamental i què no és fonamental de la mateixa manera.

»A la universitat es transmet saber i se'n crea.

»La universitat ha infravalorat els bons professors, entre altres coses perquè l'altra cara de l'excel·lència docent és l'exigència (que demana dels estudiants que per ser tinguts per tals estudiïn)».

Aquestes són algunes pinzellades de l'home savi, culte, estudis dels clàssics grecs i catalans, poeta, conreador i creador de la cultura que ell demandava de la

universitat, d'aquest país i del món. Permetin-me que resumeixi en una frase allò que, a parer meu, en Carles Miralles ens va dir en aquests discursos i, de fet, al llarg de tota la seva vida activa, fins al darrer moment de lucidesa: «Catalunya serà culta, o no serà».

JOANDOMÈNEC ROS
President de l'IEC